

ZOEKTOCHT van een ONGELEERDE

“Prof” Jacob Kregel

De zoektocht van Jacob

ZOEKTOCHT VAN EEN ONGELEERDE

HOOFDSTUK 1 VERLEDEN en OORLOG 12 pag.

In den beginne.

In 't begin van 't jaar 1936, ergens in Scheveningen, besloten mijn ouders, niet ongebruikelijk trouwens, een kind te “genereren” (zo noemde mijn vader dat) en tegen 't eind van dat jaar werd er inderdaad een zekere “Jacob” (de schrijver, dus) geboren. Ze hebben aan mij niet gevraagd of ik wel op deze aarde wilde verschijnen, ik ben trouwens bang dat deze vraag: “Zou dat kind dat we nu verwekken eigenlijk wel geboren willen worden?” tijdens de “generatie” nog nooit bij een (echt)paar is opgekomen..... hoogstens later. Deze vraag is trouwens ook zinloos, want als men deze vraag uiteindelijk aan de betrokken boreling kan stellen, dan is het te laat! En... de betrokkenen zouden zich later hooguit nog kunnen verontschuldigen, maar... ik heb nooit een verontschuldiging van hen gehoord en ook dit zou eveneens tamelijk zinloos zijn: je bent er immers tóch al?

Ik denk dan ook dat er waarschijnlijk nog nooit een ouderpaar heeft bestaan, dat zich later verontschuldigd heeft tegenover een door hen verwekt kind (terwijl dit in veel gevallen toch wel op z'n plaats zou zijn)! Ook nu, als ik mezelf de eeuwige vraag stel: “Waarom ben ik hier?”, kan ik eigenlijk alleen maar bedenken dat deze vraag zinloos is. Het is gewoon onvermijdelijk: op een gegeven moment ben je er, graag of niet. Graag? Nou, toendertijd helemaal niet zo graag!

Toen ik enigszins bewust begon te leven, zo ongeveer rond m'n derde levensjaar, werd ik bijvoorbeeld geplaagd door hevige oorpijnen. “No big deal” zou je denken, maar toen leed ik eronder, ik kon me eigenlijk weinig erger voorstellen. Als ik indertijd de keus had gehad...? Had ik dan wel of niet op deze wereld willen komen? Ik weet het nog zo net niet! Het bleek dat ik chronische oorontsteking had en dat ik “doorgeprikt” moest worden, 't komt tamelijk veel voor maar 't is volgens mij toch wel iets dat je als mensje van die leeftijd maar beter niet kan overkomen. Wat een ellende! Zeker toen, maar zelfs nu nog, na meer dan zestig jaar, heb ik nog steeds een aversie tegen het gebouw, waar mijn oor voor 't eerst “doorgeprikt” werd. Dat gebouw staat in de Doornstraat in Scheveningen. Bewust of onbewust, ik rijd niet meer door die straat en als ik er per ongeluk toch in de buurt kom, bekruipt me automatisch een onbehaaglijk gevoel en bedenk dan ineens: “O, ja, hier was het toen”. Later gebeurde het doorprikken nog een keer, maar toen thuis, door de dokter en onder verdoving. Ik weet nog dat die vent vroeg: ”Hou je van eau de cologne?” “Ja”, knikte ik (ik was vier!), maar toen ik die kap over m'n hoofd kreeg, merkte ik meteen dat ik belazerd werd, dat spul rook helemaal niet naar eau de cologne! Het stonk juist vies! Daarna zakte ik weg. Ook na deze tweede doorprik bleef ik helaas oorpijn houden, nog vele jaren lang. Niet zo leuk, om het zacht uit te drukken! En rechts ben ik nu iets dover!

School

Enfin, je bent nu eenmaal op deze planeet en er blijft weinig anders over dan maar te proberen er iets van te maken. Naar de kleuterschool dus, best leuk hoor, beetje fröbelen, knippen, plakken, tekenen, alleen die rottige oorpijn. Dan maar weer warme carbolglycerine in m'n oor, 't was even lekker maar 't hielp eigenlijk geen moer. Die oorpijn heeft m'n jeugd grondig verziekt. Daar kwam nog bij dat ik “gezegend” was (ben) met een lichaam dat dusdanig stijf en onbuigzaam was (is), niet “lenig” dus, dat ik daardoor geen “sportief” type was (ben). Ik kon niet touwklimmen, donderde uit de ringen en haatte de brug en het wandrek. Zo'n onbuigzaam lichaam is een behoorlijke handicap als je jong bent. In

gymnastiek, maar ook in balsporten, was ik daardoor een nul en dat is echt rampzalig als je jong bent. Ook had die oorpijn tot gevolg dat ik altijd een shawlmuts tegen “kou op m’n oor” droeg, nou ja je snapt ’t al, ik werd gepest en niet voor vol aangezien.

Tot zeker m’n veertiende jaar heb ik oorpijn gehad, toen is het langzaam verdwenen. Maar in sport en gymnastiek bleef ik slecht, geen talent. De leraren wilden niet rot doen, dus kreeg ik meestal nog wel een zes, soms een vijf voor gym op m’n rapport, maar eigenlijk verdiende ik veel minder. Gelukkig kon ik met de lessen redelijk meekomen op school, ik was wel “hardleers”, maar kon abnormaal goed onthouden. Maar leuk vond ik het helemaal niet op deze wereld. Maar ja, wat doe je er aan, zelfmoord is ook zo’n gedoe.

“Wat doe ik hier toch, waarom ben ik hier? Was ik hier al eerder?” Zou ik ooit antwoord op deze vragen krijgen? Ik besloot wél naar antwoorden hierop te gaan zoeken. Intussen leefde ik, geduldig lijdend, verder.

Oorlog

Al vóórdat ik naar de kleuterschool ging, was de oorlog uitgebroken. Ondanks mijn zeer jeugdige leeftijd staat die eerste oorlogsdag in m’n geheugen gegrift. Die dag, de tiende mei 1940 dus, begon vrij heftig: vliegtuigen boven de duinen waar ons raam op uitkeek, het geluid van afweergeschut. Ons raam keek uit op het spoorlijntje van Scheveningen naar Rotterdam. Daarop reed zo’n ouderwets treintje, met van die dwarse coupeetjes, naar en van Rotterdam. Vanuit de erker kon ik nog net zien dat het treintje in de fik stond, precies voor de beruchte Scheveningse gevangenis, die een paar honderd meter verderop stond. Het was menens, de oorlog was blijkbaar begonnen! De mensen uit onze portiek, de burens, iedereen ging maar eens naar beneden, naar de begane grond. Onder onze woning was een garage en daar stond iedereen te roezemoezen met elkaar. Een vliegtuig schreef een O in de lucht: “De O van oorlog!” zei iemand. Er werd koffie rondgedeeld. Iedereen kreeg een beker koffie, behalve ik! Maar ja, ik was pas drieënhalf.

Na de eerste heftige dagen van strijd werd het snel weer rustig. Van de oorlog merkte je in ‘t begin eigenlijk maar weinig. Ons huis lag aan een belangrijke invalsweg naar centrum Scheveningen, met daarlangs dat spoorlijntje (dat intussen verdwenen is) en daarachter het “boetsterveld” en de duinen. Een “boetsterveld” is een stuk land waar visnetten worden uitgelegd en dan worden “geboet” (gerepareerd). Normalerweise zaten daar de “Keja’s”, Scheveningse vrouwen in klederdracht, rustig de netten te boeten en reden de nettenwagens af en aan met de netten. Die nettenwagens waren grote houten karren met sterke paarden ervoor, waar een hele “vleet” op kon. Maar in de oorlog stonden er zoeklichten en afweergeschut op het boetsterveld.

Op m’n vierde verjaardag klapte er in die duinen vlak voor ons huis een mijn of zo iets, met als gevolg: ruit kapot. Ik zie nóg voor me, hoe mijn vader de opening met planken en een deken (geel en roze) dichtmaakte. Langzamerhand merkte je toch steeds meer dat het oorlog was. Aan de moffensoldaten, die af en toe in cordon over straat liepen, zag ik dat wij de baas niet meer waren. Ze liepen heel dicht achterelkaar, zwaaiden hun gelaarsde benen hoog op en zongen: “Hailie, Hailo, bis”, of: “Und wir fahren und wir fahren“, enfin, ik begreep dat ze naar Engeland wilde “fahren”!

In 1943 werd het nog méér menens. We moesten ons huis uit, “evacueren”. Ik heb lang gedacht dat “evacueren” zoiets als “gedwongen verhuizen” betekende, nou het betekent letterlijk: leegmaken. Ons huis in Scheveningen moest leeg en dan wegwezen! Scheveningen werd spergebied, deel van de “Atlantikwall”. Er moest een “Atlantische muur” tegen een eventuele invasie gebouwd worden. Nou, nou, wat een verspilling van geld, materiaal en mankracht. En uiteindelijk was het ook nog allemaal voor niks. Deze enorme “Wall” die van Spanje tot Noorwegen liep, met duizenden bunkers, kanonnen, materiaal en tienduizenden

manschappen heeft het totaal niet gehouden! In één dag waren “ze” (de geallieerden) er doorheen. Wat een blunder van zo’n sterk land.

In dat jaar, 1943, had ik eigenlijk al in de eerste klas moeten zitten, maar er was geen school meer, iedereen moest weg! “Heraus, Sperrgebiet!” Scheveningen werd spergebied vanwege die Atlantikwall. M’n vader, die onderwijzer was, regelde bijles voor me, door een juf. Die leerde mij geduldig de eerste beginselen van lezen en schrijven.

Uiteindelijk trokken wij dus ook weg, naar Leidschendam, waar m’n opa woonde. Mijn oma was toen al gestorven en opa woonde daar met een huishoudster in een tamelijk groot huis, daar konden wij nog wel bij. M’n moeder, m’n broer(tje) en ik gingen er met de “blauwe tram” (reed die toen nog?) naar toe, m’n vader zou met de paardenwagen van m’n opa’s buurman “Luinenburg” komen, met daarop al onze meubels en spullen. ’s Avonds vrij laat kwamen ze aan met een afgeladen kar, afgeladen met allerlei troep (onze meubels) en er was meteen grote bonje. Waarschijnlijke reactie van opa: “Waar moet ik met al die troep naar toe?” Mijn vader daarop: “Ja, had ik het dan maar achter moeten laten? Dan zijn we het zeker kwijt!” Pas in m’n vaders laatste levensjaar heb ik meer “details” over de gebruikte bewoordingen gehoord, waarover ik maar beter niet kan uitweiden.

Fig.1.1 't Huis van Opa en buurman Luinenburg

Al vrij snel, enige maanden later: grote ruzie tussen mijn moeder en de huishoudster. M’n broer en ik baalden trouwens al lang van deze feeks, die ons opsloot en ons sloeg. En zelfs mijn bijdehante moeder kon niet tegen haar op! Daardoor verhuisden we al snel opnieuw, naar een bovenhuisje aan de zelfde “Prinses Julianaweg” die door de

Duitsers omgedoopt was tot “Provinciale weg”, maar ook “Veurse straatweg” genoemd werd. Daar hebben wij tot eind mei 1945 gewoond en dat was geen pretje. Weinig ruimte, steeds minder eten. Wassen in de teil. Voor warm eten waren we aangewezen op de Leidschendamse gaarkeuken. Uiteindelijk nuttigden we steeds minder gewoon eten en steeds meer rommel: regeringsbrood, suikerbieten en soms zelfs tulpenbollen.

Over suikerbieten gesproken, ik weet nog dat ik ze voor ‘t eerst at: “Mmm, best lekker”, dacht ik, “lekker zoet.” Na veertien dagen trok m’n bek ervan samen. Helaas, er was niet veel anders. Het was lange tijd ons basisvoedsel. Je kon er wel van alles van maken: pulp, stroop, blokjes, maar je mond bleef ervan trekken.

Ook fokte m’n vader konijnen op ’t balkon en die aten we dan af en toe op, dan was het groot feest (maar niet voor het konijn). Ik vond het erg zelig voor het konijn, maar het vlees smaakte overheerlijk. Ik heb er later wel eens over gedacht vegetariër te worden, maar heb toch maar besloten dit naar een volgend leven te verschuiven, ik ben te veel verpest! Wel beperk ik me zo veel mogelijk, nuttig niet te veel vlees en druk de gedachten erover weg, wat ik inderdaad laf van mezelf vind! In m’n volgend leven word ik vegetariër!

Op m’n zesde (of was het m’n zevende?) verjaardag kreeg ik een aardappeltaart. Zag er lekker uit, maar helaas, hij bleek niet te vreten. Stoofpeertjes na! Ja, ze zagen er mooi rood uit, maar m’n vader had de partjes geduldig uit een suikerbiet gesneden, met één of ander spul rood gekleurd en toen gekookt. Als speciaal toetje of tussendoortje was er in die tijd ook nog “klop op”, gemene gekleurde viezigheid, maar toch wel lekker. En dan was er ook nog Calvé-

kaas, bijgenaamd “luiertjespoep”, een soort gelige smeerkaas voor op brood. Rare zurige smaak, maar het vulde wel! Ook het enig verkrijgbare brood, het gedistribueerde “regerings”brood, werd slechter en slechter. Het zag er steeds grijzer uit en er zat steeds meer zand en andere troep in. Ik leerde een nieuw woord: “surrogaat”! Er was erg veel surrogaat in die tijd!

Intussen ging ik nu echt naar school: naar de “School met den Bijbel” in Leidschendam. Deze school lag in een klein straatje, vlak bij de Vliet en bij een hele grote Roomse kerk. De “Vliet” is een oud kanaal dat van Leiden naar Schiedam loopt. In de Romeinse tijd, zo’n 50 jaar na Christus, is men er al aan begonnen, onder leiding van veldheer Corbulo! Dat “kanaal van Corbulo” zal indertijd wel wat anders gelopen hebben dan de Vliet nu, maar gedeelten van zijn kanaal zijn verwerkt in de Vliet. Ik ben er in 2006 eens gaan kijken en zag dat er bij de sluisjes weinig veranderd was, ze zijn nog in volle glorie aanwezig evenals die grote kerk. Iets meer naar het Westen wordt alles veranderd. Ze zijn daar nijdig aan ’t slopen geslagen en m’n oude schooltje in de Damstraat is in ieder geval al verdwenen!

Fig. 1.2 Roomse kerk bij de Vliet

Vlak bij die kerk, bevinden zich die twee stokoude sluisjes, dat was toen natuurlijk heel leuk voor ons. Je zag er veilingschuiten, turfschepen en zo. Je kon er leuk op springen en een eindje meevaren. Af en toe viel iemand in ’t water en

dat was lachen. Ook verdronk er wel eens iemand, dat was minder leuk. Ook merkte ik dat water “magnetisch” was: als ik aan de rand stond, moest ik gauw een stap terug doen om te voorkomen dat ik in ’t water viel!

Fig 1.3 De sluisen van Leidschendam

Verder naar het Noorden bevindt zich ook de molen van Koerts, aan de Vliet. Deze molen raakte na de oorlog helemaal vervallen, maar is nu weer in volle glorie te bewonderen. Het is een houtzaagmolen: “de Salamander” en ik heb hem (in de oorlog?) ooit zien houtzagen “op de wind”, dat heeft grote indruk op me gemaakt! Die molenaar Koerts zat ook nog in onze familie, want m’n vaders

broer was met de molenaarsdochter getrouwd. Pas heb ik de molen weer eens opgezocht en wat is hij weer mooi!

Fig.1.4 De Salamander De houtzaagmolen van Koerts

Op dat schooltje werd vóór en na de les gebeden. Bidden kon ik toen al: “Heere, zegende zespilze, amen”, had ik thuis geleerd. Maar nu moest ik ’t “Onze Vader” en ook psalmen uit m’n hoofd leren: “Rust mijn ziel, mijn God is Koning”. Dankgebed: “O Heer wij danken U van harte voor nooddrift en voor overvloed.. Daarmenigmaans eetbroodders marte hebt gij onsmilden wel gevoed... Doch.....”

Wat zijn dat toch voor woorden? Nooddrift, brooddersmarte? Was dat soms dat regeringsbrood? Die woorden werden toen, denk ik nu, ooit wel uitgelegd. Maar wat ze toen precies betekenden, ik had geen flauw idee. Maar daar zat blijkbaar niemand echt mee. Hoofdzaak was dat je ze uit je kop kon opdreunen.

De volgende psalm was voor mij wat begrijpelijker: “Opent uwen mond, eist van mij vrijmoedig!” Dit nu kon ik snappen, ik kreeg dus een ijsje (van God?), als ik m’n mond maar open deed! Maar.... ik twijfelde toch wel een beetje. Ik vraag me nu nog steeds af wat het, zelfs in Gods naam, voor zin heeft om die kleine, jonge mensjes dergelijke rare onbegrijpelijke teksten te leren. Maar het moest!

“’t Hijgend hert der jacht ontkomen, schreeuw niet sterkernaar’ tgenot, vandefrisse waterstromen, dan mijn ziel naar U.. mijn God!” Mijn ziel schreeuwde helemaal niet naar God, waarom zou ik naar genot schreeuwen? Misschien later, maar wat moet je op die leeftijd toch met zulke zinnen? Maar ik moest het leren! En ik ken het dus nóg. En ik niet alleen, leeftijdgenoten kennen het ook allemaal nog.

De oorlog ging intussen verder en ’t werd slechter en slechter. De radio moest ingeleverd worden, daarna werd al het koper en messing in beslag genomen om munitie van te maken. Bij het donker worden, moesten alle ramen verduisterd zijn. En je moest ’t goed doen want als er van buiten maar een spleetje licht te zien was, had je een moffensoldaat binnen die luid en duidelijk vertelde wat er mis was. Soms werd je ’s nachts wakker van gedreun en dat kon urenlang duren, dan gingen er weer honderden vliegtuigen naar Duitsland om steden te bombarderen. De mensen in die steden waren er eigenlijk slechter aan toe dan wij, maar dat wisten wij niet.

Vaak was er bij ons geen water en ook ging ’t licht steeds vaker uit. Nou, dan ging de “feestverlichting” aan en dat was eigenlijk best leuk. Overal in de kamer potjes met olie, daarin dreven kurkjes met katoenen lontjes en die konden leuk branden. Maar ja, alles werd schaars dus op zekere dag was er ook geen olie en dus geen licht meer. Iemand vond er wat op: bij de drogist en de kapper was nog steeds “brillantine” te koop. ’t Was eigenlijk voor je haar, maar ’t brandde prima en rook nog lekker ook. We hadden weer licht. Een andere mogelijkheid was: een “carbidlamp”, maar die hadden wij niet, onze benedenbuurman wel en ik was zwaar onder de indruk van de pijp licht die het ding gaf. Maar m’n vader vond zo’n carbidlamp veel te duur en ook stonk hij nogal. En...je moest aan carbid zien te komen. Maar hij gaf wél volop licht.

Warmte was ook een probleem. We hadden op een gegeven moment een “májootje”, een Russisch (?) dubbelwandig kachelkje, waar je alles in kon stoken en ook op kon koken! We stookten er allerlei hout, ook takjes en bladeren, in. Wat heel goed brandde, dat waren splinters biels die we stiekem van uit de “bielzen” tussen de rails van de blauwe trambaan los wrikten, dat was trouwens heel link werk, want als de moffen je snapte..... Die woorden “biels” en “rails” zijn trouwens rare woorden. Waarschijnlijk zit het zo: één biel, twee biels, drie bielzen en dus ook “rail, rails en railzen”.....

De tijden werden slechter en slechter, steeds minder te eten en m'n vader moest kiezen: naar Duitsland om te werken of onderduiken. Hij dook onder, met twee burens: onder het dak. Er waren verraders die me probeerden uit te horen: een zekere mevrouw Lindauer, nota bene kennissen van ons uit Scheveningen, vroeg me: “Waar is je vader?” Gelukkig was ik, zonder het te beseffen, goed geïnstrueerd: “Die is in Leerdam”. Toen het weer een beetje geluwd was, was hij ineens terug uit “Leerdam”! Met z'n vervalste persoonsbewijs kon hij trouwens “bewijzen” dat hij in 1900 geboren was, van de zes was een nul gemaakt en als je boven de veertig was hoefde je niet naar Duitsland.

In Leerdam woonde mijn overgrootmoeder die met opa Kemp (haar tweede man) een hotel had. In dat “hotel Kemp” woonden trouwens Duitsers, ook “goeie”, want een zekere Willy gaf altijd wat eten voor ons mee! Mijn vader ging, toen het nog kon, regelmatig op de fiets (70 km!) naar Leerdam, woonde dan in het hotel en stroopte de omgeving af voor eten. Waarom zo ver weg? Nou, in de buurt van Den Haag was de spoeling te dun geworden, daar was niet veel meer te halen. En als er wat was, was het onbetaalbaar.

Als ruilmiddel had hij zeep en toen dat op was tabak: “eigen teelt”. Die was helaas niet al te populair, maar m'n vader had hele goede “eigen teelt” tabak! De tabak kweekte hij op z'n volkstuintje bij het Schenkviaduct in Den Haag. Hij oogstte dan steeds de onderste, gele bladeren en liet deze “fermenteren” in een mesthoop! Dan kwam het belangrijkste: het snijden van de tabak. Meestal knipte men de tabak met een schaar in stukjes en het resultaat was dan vrij knudde. Maar in Leidschendam was iemand, helaas een NSB'er, die een perfect snijmachinetje had en de tabak in mooie, dunne draadjes sneed. Wel pikte deze man zelf de helft in, maar de overgebleven, goed gesneden tabak was toch veel meer waard dan de handgeknipte tabak die iedereen had. Verder had Pa ook nog een geheim sausrecept waarmee hij de tabak “sausde”. Door deze prima tabak (en door “Willy”, de goede Duitser) kwam hij toch altijd met allerlei etenswaren voor ons terug. Later, toen het steeds linker werd en Pa moest onderduiken, ging m'n moeder op de fiets naar Leerdam en dat was toch wel een bijzondere prestatie in die tijd.

Fig. 1.5 Veerpoort Schoonhoven

Een goede fiets was heel belangrijk, daarmee kon je verder weg om eten te halen. Maar...het was ook een groot probleem: houdt hij het uit, lekke banden, wordt die niet afgepikt? Als een Duitser geen zin had om te lopen, pikte hij je fiets af en daar stond je dan. En op reis naar Leerdam was er nog een ander probleem: de rivier de Lek, die met een roeibootje overgestoken moest worden. Dat gebeurde bij Schoonhoven, daar was iemand die je wel over wilde roeien! Maar dat was wel linke soep natuurlijk. Op zekere dag was er een razzia, bij de “veerpoort” van Schoonhoven en iedereen werd gesommeerd af te stappen en zo stond m'n moeder daar met haar fiets en etenswaren in angstige spanning te wachten wat er zou gaan

gebeuren. Plots hoorde ze iemand zeggen; “Moedertje, moedertje, rijd toch door!” En dat deed ze dus en alles ging goed! Van wie was die stem? Van een engel? We zullen het nooit weten want m’n moeder had de eigenaar van de stem niet gezien!

Bij het struinen naar eten had Ma nog een extra handicap. Zelfs in de hongerwinter zag ze er, zeg maar, goed gevoed uit. Bij sommige boeren, waar ze om eten vroeg, kreeg ze te horen: “Jij? Jij hebt toch niks nodig? Je bent dik zat!”

In de buurt van Leidschendam was er toch ook nog wel eens eten te krijgen (lees te ruilen). Maar dan moest je toch wel met wat duurs aankomen: sieraden en zo! Op zekere dag hoorden we dat er eten te ruilen was bij een boer in ’t vlakbij gelegen dorpje Zoetermeer (thans “Sweet Lake City”). Enfin, Pa en Ma er naar toe, er stond al een hele groep mensen op het erf te wachten en, ja hoor, daar kwam de boer naar buiten. Hij bekeek de groep nogal misprijzend en zei toen grijnzend: “Ja lui, vroeger was ik de boerenlul, maar nu ben ik de boer en jullie de lul!” Die kon eindelijk z’n gram kwijt! Hij had natuurlijk wel een punt want vóór de oorlog was een boer niet erg in aanzien (nu wel?!). De mensen konden uiteindelijk voor heel veel geld, of goud of andere dure spullen een zakje erwten, bonen of zo iets bij hem ruilen.

Op een dag ging het gerucht dat de oorlog gauw over zou zijn. Het was “dolle dinsdag” (19 september 1944!). Veel mensen geloofden het nieuws blijkbaar en begonnen zich “dol” te gedragen. Ook m’n moeder, ze haalde de vlag al tevoorschijn (dat was streng verboden). Mensen begonnen zich overmoedig te gedragen, wat af en toe fatale gevolgen had. De Duitsers waren niet erg tolerant, om het maar eens zacht uit te drukken! Intussen was ‘t Zuiden van Nederland al bevrijd, wisten we. Maar...helaas, bij ons in West Nederland moest toen het ergste nog komen en steeg de schaarste aan alles naar een hoogtepunt: de hongerwinter. En waar die geruchten vandaan kwamen? Niemand die het wist!

De hongerwinter van ’44 duurde langer en langer en er was nauwelijks nog eten, laat staan gezónd eten. M’n broertje kreeg dysenterie, werd erg ziek, maar overleefde het. Ik kreeg ineens galbulten op m’n benen. Die galbulten werden zo erg dat mensen met een boog om me heen liepen als ik (zoals meestal) in m’n korte broek over straat liep. Specialisten, doktoren, niemand kon me echt genezen, hoogstens werd het tijdelijk wat minder. Maar m’n ouders kregen een tip: in Heemstede was een alternatieve, homeopathische dokter, een zogenaamde “piskijker” (of netter: “waterkijker”), die me zou kunnen helpen. Met m’n moeder ging ik (met m’n plasje) naar deze dokter toe en...met eenvoudige homeopathische pilletjes heeft deze man me er vanaf geholpen. Ik ben hem nog steeds dankbaar. Door deze dokter hadden we ook meer te eten! We gaven het adres van deze dokter namelijk ook aan een kennis, een boerin uit de buurt, wiens jonge kinderen helemaal onder de galbulten zaten. Ook deze kinderen werden genezen en uit dankbaarheid kregen we volle melk. M’n moeder schudde dan een fles met die romige melk en dan hadden we weer wat boter! Ondanks de verhalen dat homeopathie gewoon niet kán werken, ik geloof er nog steeds in. Er zijn toch genoeg mensen door genezen? En... niet alles is te verklaren in deze wereld! Waarom werkt homeopathie eigenlijk wél? Kom ik op terug in m’n hoofdstuk “Water”!

Behalve allerlei ellende was er toch ook wel eens wat leuks. Op een dag kreeg iedereen een wittebrood en een pakje boter. Van het Zweedse Rode Kruis. Dit nu was het allerbeste, allermooiste cadeau dat ze ons konden geven: prachtig sneeuw wit brood in tegenstelling tot het grauwe grijze zanderige regeringsbrood, waar we aan gewend waren. En echte boter. Dat hadden we maar heel schaars. Ik had kort daarvoor een moffensoldaat gezien die een boterham voor zichzelf klaarmaakte. Hij besmeerde hem niet, nee, hij deed er een dikke plak boter op. Dit nu leek mij het summum van heerlijkheid. De eerste boterham van het Zweedse wittebrood heb ik dan ook op dezelfde wijze genuttigd, ondanks de protesten van m’n ouders: “Da’s zonde!” De Zweden konden daarna niet meer kapot bij mij. Ik ben hen nog steeds dankbaar!

Waar ik toch nog wel eens naar kan verlangen is die overheerlijke, stevige, goed vullende roggepap van toen. Het was waarschijnlijk heel simpel goedkoop spul, maar ik was er gek op. En dan die “pindakaas”, gemaakt van lijnzaad dacht ik, heerlijk, heerlijk, vooral als je absoluut niet wist hoe echte pindakaas smaakte, in de oorlog was alles immers “surrogaat”. M'n ouders vertelden wel eens over banaan, sinaasappel en chocolade, maar dat was te ver weg. Ik kon me er niets van herinneren, laat staan de smaak. Trouwens wat je niet kent, mis je ook niet.

Tegen het werkelijke einde van de oorlog was de situatie zeer ernstig, honger en schaarste aan alles, maar we voelden toch wel dat het einde van de oorlog naderde. De geallieerde vliegtuigen werden steeds brutaler. Ten noordwesten van Leidschendam (bij Wassenaar) bevond zich een startbaan voor V1's. Regelmatig hoorde en zag je ze over ons heen gaan: vliegtuigjes die een soort koffiemolengeluid maakten en richting Engeland vlogen.

Veel van die V1's haalden het niet en vielen al in Nederland neer, met alle verschrikkelijke gevolgen van dien. Later kwamen de V2's, echte raketten die er uitzagen zoals je je een raket voorstelt: een sigaar met vleugels en een vlam eronder. Op zekere avond hoorden we een opzwellend gedreun en ja hoor: daar kwamen ze, tientallen Engelse bommenwerpers. Ze wierpen eerst prachtig rood en blauw fosfor (?) neer, daarna begon een hevig bombardement op de lanceerinstallatie. Overal, ook bij ons, ruiten kapot door de explosies en het enorme kabaal. Alles in puin dachten we, maar de V2's gingen vier dagen later alweer “vrolijk” omhoog.

Vanaf ons balkon konden wij Den Haag in de verte zien liggen. Niet lang daarna ('t was al maart 1945) werd 't Bezuidenhout (een noordelijke wijk van Den Haag) gebombardeerd, nota bene door de Engelsen! Hoe kon dat nou? Ze wilden ook daar een V2 startbaan in 't Haagse bos bombarderen, maar ze hadden bij het plaats bepalen de coördinaten verwisseld, bleek later! Foutje, bedankt! De gevolgen waren verschrikkelijk. Vanaf ons balkon leek het wel of heel Den Haag in de fik stond. M'n moeder huilde en wij keken ontzet naar de enorme vlammenzee aan de horizon. Een tijdje later zag je de eerste vluchtelingen met karretjes en wat bezittingen voorbij komen, weg van het inferno, alles kwijt. Later bleek: ruim 500 doden en duizenden daklozen. Ik vertelde pas aan iemand over dit bombardement van Den Haag. Zij, een Rotterdamse, had er nog nooit van gehoord, hoewel ze ook kort voor de oorlog geboren was! Rotterdam was al in mei 1940 door de Duitsers gebombardeerd, waarbij hun huis was verwoest. Dat bombardement was trouwens inderdaad veel erger, 800 doden! Maar, dit was allemaal niets vergeleken met het bombardement van Dresden in februari '45! Daarbij stierven ruim 130.000 mensen, burgers, vluchtelingen, dwangarbeiders, krijgsgevangenen, vrouwen, kinderen!!!! Toen ik eind 70er jaren deze stad beroepsmatig bezocht, werd ik er, door Dresdenaren, over aangesproken. Omdat ik uit het Westen kwam (het was toen nog de “DDR”) werd ik dus medeverantwoordelijk gesteld! Ik behoorde volgens hen tot de “geallieerden” en was dus medeschuldig! “Maar jongens, in februari 1945 was ik net 8 jaar oud!” En...wie was er nou toch begonnen? En wie weigerden er toch te capituleren, terwijl toch al lang duidelijk was dat..... Nou ja, wat natuurlijk wel vraagtekens oproept is het volgende. Vlakt bij Dresden bevond (en bevindt) zich een belangrijk oorlogsvliegveld, namelijk in Grossenhain, waar ik toen in een textielfabriek aan een klus werkte. Een oudere inwoner vertelde me dat dit vliegveld nooit is gebombardeerd, ook toen niet! Burgers bombarderen werkte zeker beter..... Wat is dit toch voor een wereld!

De (honger)winter liep ten einde en, zo bleek later, de oorlog ook. Er was toen een enorme voedselschaarste in West Nederland, maar...toen kwamen de voedseldroppings door de geallieerden. Vanaf ons balkon zag je in de verte, richting Den Haag, de silhouetten van grote vliegtuigen, die heel laag vlogen en dan een zwerm stippen loslieten: eten voor een zeer hongerige bevolking. En kort daarna kregen we inderdaad eindelijk weer eens wat goeds te eten. En je hoorde steeds meer goed nieuws.

Bevrijding

Eindelijk was het zo ver, de Canadezen kwamen en de oorlog was voorbij. Op 4 mei 's avonds hoorde ik, boven in m'n slaapkamertje, mensen joelen! Ik waarschuwde m'n ouders en even later stond ik met een papieren vlaggetje en een kranten puntmuts bij het raadhuis te zingen. M'n ouders gingen later feesten bij de bureu. Pa had een fles jenever de hele oorlog weten te bewaren voor deze gebeurtenis, een hele prestatie trouwens, en die werd toen soldaat gemaakt. Terwijl zij aan het feestvieren waren, hebben m'n broer en ik uit kif de melkkoker pap, die op de kachel stond te pruttelen, leeg gegeten, heerlijk!

De oorlog was over. Wat een feest, geweldig, ineens was er volop eten, sneeuw wit wittebrood, blikjes met van alles: "miet en vetsjetebols", porkie, porkie vlees in blik, kornètbief! Heerlijk vet! En blikken met kaakjes. Daar kon je van alles mee. We lieten de kaakjes malen bij de bakker, je kon er pap van maken, ze opknabbelen. Van de vierkante kaakjesblikken kon je van alles maken, zoals een vlot om mee door de sloten te varen.

Blijkbaar waren m'n ouders het goed zat in Leidschendam, want in juni '45 woonden we alweer "op" Scheveningen, nu in een benedenhuis! Er woonde in onze straat nog bijna niemand, maar dat was juist hartstikke leuk! Je kon in de lege huizen en tuinen spelen. Langzamerhand kwamen er steeds meer gezinnen en kinderen terug en werden steeds meer huizen bewoond. Op de boulevard en in de duinen stonden nog bunkers die gesloopt moesten worden. Daarbij kwam mooi gekleurd schellendraad vrij, prachtig speelgoed, ook daarmee kon je van alles doen!

Op het strand mocht je eerst niet komen vanwege de aangespoelde mijnen, later wel en dat was feest! Er lag van alles en je kon heel gemakkelijk vis vangen want de zee zat vol! Met gejat "boetkatoen" (van het boetsterveld), een stuk lood en haken met schelpaas ving je de ene na de andere vis, bot, schar, paling, zeebaars, "gul" (kleine kabeljauw) en nog veel meer! Één keer een laars, mét een vis erin, een bot.Jacob had bot gevangen!

Ook kon je leuk in de duinen spelen, dat mocht niet, maar het was heel interessant. Volop bunkers met van alles erin. Ik vond een Russische munitiekist, die ik met grote moeite naar huis sleepte. Daar ging alles wat ik vond in. Maar... toen ik met een prachtige, nog "goeie" granaat thuis kwam werd het m'n vader te gortig: hij pikte hem af en bracht hem met angst en beven naar de politie! In 2002 heb ik de kist met inhoud naar het oorlogsmuseum in Overloon gebracht!

Nog een leuk akkevietje van toen! Die granaat had ik uit een bunker in de duinen tegenover de "landjes van de Heier", nu "Duttendel" genaamd. Die bunker lag vol met granaten, je moest er overheen lopen om naar binnen te gaan. Op oudejaarsavond 1945 hadden we de hardste vuurwerkkap ooit in Scheveningen. Ik denk dat wat gozertjes uit den Haag een fik in die bunker gestookt hebben. Gevolg: eerst een paar kleine explosies, toen een enorme dreun! Brokken beton vlogen honderden meters ver door de lucht en over een groot deel van Scheveningen viel een zandregen En.... honderden ruiten kapot. Nee, bij die klap vergeleken zijn de rotjes en donderslagen op de jaarwisseling van nu: niks...

Iedere jongen, en ik dus ook, maakte toen een "kristalontvanger", een radio die geen stroom gebruikte! Je had wel een goede antenne en aarde nodig. Bij de "dump" kocht je een legerkoptelefoon. In die kristalontvanger zat o.a. een glazen buisje met daarin een kristalletje en een pennetje en verder een "verstelbare condensator" met een flinke knop eraan. Even op het kristalletje krassen en dan, knop linksom, hoorde je Hilversum 1, rechtsom: Hilversum 2 en overall doorheen: Scheveningen Radio in gesprek met de vissers op zee en ook de vissers zelf: "Ja, hier de 339, dat is goed ontvangen, we hebben nu 40 kantjes" enzovoort. Ik viel met de koptelefoon op in slaap en werd door de radioklok gewekt!

M'n ouders vonden het ook een goed idee dat ik naar de padvinderij ging. Dus toen we weer terug in Scheveningen waren, werd ik, als gehoorzaam mannetje, "welp", met zo'n

groen welpenpetje en een oranje groene das. Ook kreeg ik een padvindersriem met een mooi embleem erop: de Franse lelie met daaromheen de tekst: “Be Prepared”, toen door ons uitgesproken als “bé préparèt”. Na enige navraag bleek dat dit: “wees paraat” betekende. Een vrouw was de bazin van het spul, inderdaad “Akela”. Verder liepen er nog wat onduidelijke, leidinggevende figuren rond: een paar oudere meisjes “Hati”, “Bagheera”, “Chil” en een jongeman “Baloe”, die er behagen in schepten om kleine jongetjes te drillen en te pesten. Die hele “padluizerij” was een naar militarisme riekend gedootje en daar moest ik toen al niks van hebben, ik vond het maar niks.

We behoorden tot een groep met de naam “Kaninefaten”, maar toen we eens probeerden een “konijn te vatten” mocht dat niet! Wat ik toch wel redelijk leuk vond, waren de zomerkampen. De eerste keer gingen we met een vrachtwagen naar Kotten, bij Winterswijk. We sliepen op stro in een boerderij en ik weet nog wel dat het water uit de pomp buiten, waar je je ’s ochtends moest wassen, verrekte koud was!

In Kotten bevindt zich een diepe kuil, een soort mijn, waar we naar “pyriet” mochten zoeken. Geweldig, als je zo’n blokje pyriet vond was je de koning te rijk. Zo mooi, die prachtig gevormde goudkleurige blokjes die we vonden. We waren er vast van overtuigd dat het een soort goud was!

De volgende zomervakantie, ’t was een paar jaar na de oorlog, gingen we kamperen in de bossen van Laag Soeren. We reisden er met de trein naar toe en liepen marcherend en padvindersliedjes zingend, van het station naar een bos. Daar werd “kamp gemaakt”, tenten opgezet, stellingen van takken gemaakt, kampvuur en zo, best leuk! Maar daar is toen iets gebeurd dat voor mij de “druppel” was. Op zekere dag liepen, eigenlijk marcheerden, we als peloton door de bossen, toen ik prachtige grote dennenappels zag liggen. Mooi mahoniehoutachtig glimmend. Ik meteen de groep uit, want in mijn hebzucht wilde ik graag een paar van die prachtige grote dennenappels hebben. Maar ik werd terug gecommandeerd, het was streng verboden wat ik deed, ik moest in de groep blijven! Toen is er wat in mij gebroken. Ik wilde nog maar één ding: ERUIT! Ik heb net zo lang bij m’n ouders gezeurd tot ik die padvinderij kon verlaten. “Wij dob, dob, dob (doen ons best) wij djip, djip, djip (doen je i..... plicht?) en elke dag een goede daad! Ik was het zat, het was afgelopen. Stelletje kinderenpesters!

Fig.1.6 Denne(n)appels

Vergeeten en vergeven? Toen ik later in Noord Limburg woonde, vlak bij een dennenbos, en daar volop prachtige grote dennenappels vond, kon ik het niet laten. Ik werd verzamelaar van dennenappels, tassen en emmers vol heb ik geraapt. Mooie grote glimmende dennenappels, ik móest ze meenemen! Maar ... wat doe je ermee? Nou, je kunt ze prima gebruiken om de open haard aan te steken.

Ook waren er veel mensen die ze graag wilden hebben, als kerstdecoratie of zo. En.... je kunt ze ook in een kleur spuiten of vergulden! Er zijn mensen die manden vol kleurige dennenappels van mij als decoratie in de huiskamer hebben staan! Die hebben waarschijnlijk het zelfde complex als ik! Wat is dat, bestaat het: een “dennenappelsyndroom?” Of.... is het gewoon een uitwas van de eigenschap die ieder mens heeft, overgehouden uit de oertijd: **“Mens de Verzamelaar!”**?

Ik heb daar nóg een complex opgelopen! Ieder jaar rond eind september, begin oktober verschijnen daar in de Noordlimburgse hei tientallen, soms honderden vliegezwammen, je weet wel van die sprookjesachtige rode paddestoelen met witte stippels. Nooit ergens zoveel en zulke prachtexemplaren gezien! Ze beginnen als bolletjes, worden dan “echte” paddestoelen, maar dan worden het al heel snel grote platte schijven en verandert de kleur in oranje en geel! Geen nood er kwamen steeds weer nieuwe, totdat het begon te winteren, dan was het festijn voorbij.

Tientallen foto's heb ik ervan genomen en ook heb ik ze geschilderd! Ik was altijd al gefascineerd door deze prachtige kabouterstoeltjes, maar in Noord Limburg woonde ik echt in

het paradijs! Misschien ook leuk om te weten, het vlies van de vliegezwam werkt hallucinerend! In sommige delen van Rusland is het gebruik van deze paddo's als “geestverruimende” drug erg populair. Zijn ze ook eetbaar? Jazeker, iedere paddestoel kan je eten, sommige echter maar één keer.....

Fig. 1.5 Vliege(n)zwammen